N.F.S. Grundtvig *Det christelige, aandelige og evige LivDet christelige, aandelige og evige Liv[titel]Det christelige, aandelige og evige Liv*

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.13, november 2018

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tilføjet punktkommentarer i version 1.14, april 2019
Tilføjet indledning i version 1.21

Tekstkilder
A *Førstetrykket,* 1857 (SJ: 1189)
Andre udgaver
US *Udvalgte Skrifter* 9
VU *Værker i Udvalg* 6

Teksten er etableret af Steen Tullberg
Punktkommentarer og tekstredegørelse er skrevet af Steen Tullberg, redigeret af Klaus Nielsen og Vanja Thaulow
Indledning er skrevet af Anders Holm, redigeret af Stine Kylsø Pedersen og Steen Tullberg

Tilsyn ved punktkommentarer ph.d. Anders Holm

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2023

|A:97 |US:417 |VU:88

Det christelige, aandelige og evige Liv.

(N. F. S. Grundtvig.)

Det er i vore Dage saa vanskeligt at blive forstaaet, naar man taler om det *virkelige* Liv, som det daglig føres for vore Øine midt iblandt os, at man maa giøre sikker Regning paa grovelig at misforstaaes af de fleste Læsere, naar man *skriver* derom, og troer man os ikke om de jordiske, hvordan skulde man da troe os om de him|VU:89melske Ting; saa det er et stort Guds-Under, at der endnu findes Folk, som kan og vil *tale* og *skrive* om det *christelige,* det *aandelige* og *evige* Liv, som ikke et eneste Menneske kiendelig gjennemfører, og som vi

selv siger, kun *et eneste* Menneske, fra Verdens Skabelse til nu, kiendelig *har* giennemført paa Jorden, nemlig den *Eenbaarne* i alle Maader, den Mageløse, *"Jesus Christus,"* som blev korsfæstet i Jødeland under Pontius Pilatus, og sidder nu i Himmerig ved Gud-Faders Høirehaand, hvorfra han først paa den yderste Dag skal komme igien at dømme Levende og Døde!

Det var desaarsag ingen Konst for *Søren Kierkegaard,* med Verdens høirøstede Bifald, at beskrive hele vor saakaldte *christelige* Prædiken og Bibellæsning og Gudstjeneste, Barnedaab og Altergang, som en stor Narrestreg, som en lystig Comedie, der imidlertid blev tragi-comisk, ja, ikke blot uhyre sørgelig, men høist bespottelig, derved at mange Folk indbildte sig, hvad vi saakaldte Præster, vi *"Sortekjoler"* indbildte dem, at naar de blot vilde høre |A:98paa os og sige Ja til det, og lade deres Børn døbe, og selv gaae til Alters engang imellem, saa tog de paa en vel aldeles skjult og os ubegribelig Maade, men dog ganske vigtig Deel i det christelige, aandelige og evige Liv, som Vorherre *Jesus Christus* havde ført paa Jorden og lovet at dele med alle sine troe Efterfølgere evindelig.

Nei, det var ingen Konst; men da *Søren Kierkegaard* godt tog sig iagt for at *skrive,* at han enten af sig selv eller af det |US:418Ny Testamente havde faaet og kunde meddele Andre *Lys* og *Kraft* til at *føre* et *virkelig* christeligt, aandeligt og evigt Liv, men at han kun af sig selv og af det Ny Testamente havde lært og kunde klarlig vise, at det var en grov Løgn, et uhyre Giøgleri og en endnu langt mere uhyre Bespottelse, alt hvad der udgav sig for et christeligt, aandeligt og evigt Liv, som det findes beskrevet i det Ny Testamente, der jo dog skal være *Jesu Christi* sandfærdige, ufeilbare Lære og Levnets-Beskrivelse; saa har han derved aabenbar sat sin egen Ære og det Ny Testamente i Pant til den danske Læseverden, derpaa, at der *slet intet* christeligt, aandeligt og evigt *Liv* findes paa Jorden, og det giælder da ikke blot for os, men for *den* Jesus Christus, som vi bekiender, og for *den* Aand, som vi drives af og stoler paa, at vise Verden, at der findes dog et saadant Liv paa Jorden, skjøndt det unægtelig har længe været *skjult,* eller dog kun meget svagt og vanskeligt at kjende.

|VU:90Hvad der nu hertil, til Løsningen af en saadan mageløs *Livs-Opgave,* kan giøres med *Pennen,* det maae vi strax kunne see, er kun meget lidt, thi |A:99at vi *ikke* med vore Penne kan *skabe* et saadant *christeligt* Liv, naar selv Herrens Apostler *ikke* har kunnet i mindste Maade *forplante* eller *meddele* det med *deres Penne,* skjøndt det maa forudsættes, at *Christi Aand* ret egenlig *førde* deres *Haand,* naar de skrev, det er en følgelig Sag, ligesom det da ogsaa er soleklart, at naar vi ikke engang tør paastaae, at Apostel-*Skriften* selv *har* og *fører* et christeligt, aandeligt og evigt *Liv,* saa kan vi hverken, uden Selv-Modsigelse, tillægge Apostel-Skriften Evne til at *forplante* og *meddele* det christelige Liv, som den ikke selv har og

fører, eller, uden Bespottelse og latterlig Stolthed, tilskrive *vor egen Skrift* den guddommelige *Livs-Kraft* og *Livs-Forplantelse,* som vi fraskriver og frakiender Apostel-Skriften.

Ligesom imidlertid Apostel-Skriften, ved at være en sandfærdig Beskrivelse baade af *Jesu Christi* eget Liv og Levnet, og af det *christelige* Liv, *saaledes* som det fandtes hos Penneførerne og i den daværende Christne Menighed, og ved tillige at være en *Spaadom* om det christelige Livs Udvikling i Menigheden indtil det naaer sit Maal og sit Mønster i Jesu Christi eget Menneske-Liv paa Jorden, kunde være meget nyttig og oplysende for dem, som baade troede paa *Jesus Christus* og var delagtige i det christelige Liv; saaledes kan aabenbar ogsaa vor Skrift være meget nyttig og oplysende for *levende Christne,* naar den deels er en sandfærdig Beskrivelse af de *Midler,* hvorved, og af *Maaden,* |US:419hvorpaa, det *christelige* Liv har forplantet sig til os, og deels tillige er en *Spaadom* om, hvorledes det nær|A:100værende spæde, svage og dunkle, men dog *christelige* Liv skal udvikle sig i Menighedens Levnets-Løb, til det naaer *Jesu Christi* Vext i hele sin Livs-Fylde, Kraft og Klarhed.

Hertil har jeg nu gjennem en heel Menneske-Alder benyttet min Pen, det bedste, jeg kunde faae Lykke til, og da især med Flid søgt at oplyse, at det er ved *Herrens* eget *Munds-Ord,* som det lyder ved *Daaben* og *Nadveren* efter hans egen Indstiftelse, og ikke ved noget andet, at baade hans *Aand,* som hans *Livs-Kraft,* meddeles, og at hans *aandelige Liv gjenfødes* og *oplives* i Menigheden, saa det var intet Under, at det *christelige* Liv forsvandt, hvor man bortkastede eller forvanskede dette Herrens Munds-Ord, eller at det christelige Liv blev hardtad usporligt, hvor man vel beholdt dette Herrens Munds-Ord |VU:91uforvansket, men fæstede dog kun halvveis Tro dertil, og ventede baade *Aanden* og *Livet* og *Vexten* tillige ad andre Veie.

Vist nok seer man, saavel af Raadvildheden i *Søren Kierkegaards* Dage, som af Forvirringen under sidste Pennefeide om *Alterbogs-Daaben,* at Nytten af mine skriftlige Oplysninger har ikke været nær saa stor, som jeg ønskede, men jeg har dog aldrig ventet den større, saa længe det *christelige* Liv, der jo hverken kan udspringe af eller udvikles ved Bogstav-Skrift, ikke af *"Ordet* og *Troen"* ved Daaben og Nadveren er blevet videre udbredt eller klarere udviklet, end man af alle Mærker kan see, det er, og jeg tør desuden nok haabe, ved min korte Beskrivelse af "de christelige Livs-Tegn" at have forbe|A:101redt en fremskridende Oplysning om den christelige Livs-Sag, som man hidtil har maattet savne.

At vi nemlig kan og skal sammenfatte de christelige Livstegn i *"Bekiendelsen, Forkyndelsen* og *Lovsangen"* paa Folkenes eget Modersmaal, det er en christelig Livs-Oplysning, som, skiøndt den ingenlunde giør Sagen klar, dog kaster et nyt Lys paa den, som jeg smertelig har savnet, baade naar jeg eftersporede det christelige Liv

hos mig selv og Menigheden, og naar jeg skulde forsvare Vorherre Jesus Christus mod den ærerørige Beskyldning, at han enten havde ladet sit Liv uddøe i Menigheden, eller kunde dog, siden Apostlernes korte Dage, aldrig faae det Liv udviklet af Barne-Svøbet, aldrig opelske det til Ungdoms-Blomsten, endsige til Mands-Modenhed.

Saalænge vi nemlig vel, efter Apostel-Skriften, forudsætter, at *"Tro* og *Haab* og *Kiærlighed"* er det aandelige og evige |US:420Indhold af det *christelige Liv,* men kan ikke sætte forsvarlig Skiel mellem *"disse Tre"* efter *hedensk* eller *jødisk* eller *christelig* Talebrug, eller i Hverdags-Forstand og i Søndags-Forstand, da kan vi heller ikke opvise tydelige Livs-Udtryk og Livs-Tegn, som er den levende Christendom *egne*, saa alle Paastande om det christelige Liv maa da synes vilkaarlige og indvikle os i en forvirret Strid om, hvad der i Menneske-Livet er *aandeligt* og hvad der er *kiødeligt,* og i hvad Forhold Christendommen, efter Erfaringens Vidnesbyrd, har staaet og staaer til hvad Menneske-Aanden kalder *aandeligt*.

Først, naar vi har opdaget den Christne *Troes* christelige Liv-Udtryk i *Troes-Bekiendelsen* ved |A:102Daaben, og det christelige *Haabs* Liv-Udtryk i Herrens Bøn, Fadervor, baade ved Daaben og Nadveren, og den christelige *Kiærligheds* Liv-Udtryk i Christi |VU:92Hengivenheds-Ord til sine Troende, eller hans Kiærligheds-Erklæring til sin Brud, ved Nadveren; først da kan vi i Menigheds-Livet opvise en *christelig* Bekiendelse, Forkyndelse og Lovsang, som er eiendommelige og umiskiendelige Livs-Tegn af den *Christne* Tro, det *christelige* Haab og den *christelige* Kiærlighed, om hvis Forhold til hvad vi ellers mellem os selv paa Modersmaalet kalder Tro og Haab og Kiærlighed, der da kan tales tydelig og dømmes grundig.

Det *christelige Liv* i sig selv vedbliver vist nok fremdeles at være en dyb Hemmelighed for os, men det samme er jo Tilfældet med *Menneske-Livet* i det hele, adskilt fra *Dyre-Livet,* som heller intet Menneske kan giøre kiendeligt uden i tilsvarende *aandelige Livs-Yttringer,* saa at hvis man vil giøre den Indvending mod de *christelige* Livs-Tegn, at de, som Bekiendelse, Forkyndelse og Lovsang, *kun* er *Ord* og ikke Handling, da svarer vi med Rette, at det følger af *Aandens,* ligesaavel Menneske-Aandens som Guds-Aandens *Usynlighed,* at den *kiendelig* kun kan bevise sit Liv i det ligeledes *usynlige,* men dog gjennem Øret *hørlige* og i Hjertet *følelige,* og for saavidt *sandselige,* Ord, da derimod enhver *Handling,* ligesom Haanden og alle synlige Ting, staaer i saa dunkelt et Forhold til den *usynlige Aand,* at vi i det høieste kun gjennem det oplysende *Ord* kan skimte Forholdet og det endda kun i et tvivlsomt og tvetydigt Lys, lige|A:103som i *Tusmørke*. Uagtet saaledes vist nok den *christelige* Kiærlighed, naar den er *fuldkommen,* vil ogsaa stræbe at vise sig i mageløs *Gavmildhed* og *legemlig Opoffrelse,* saa vidner dog ikke blot Apostel-Skriften, at man kan uddele alt sit |US:421Gods til de Fattige og overgive sit

Legeme til Baalet *uden* at have den *christelige* Kiærlighed, men det er vitterligt, at Folk har giort begge Dele *uden* engang at *kalde* sig Christne eller *ville* være det, saa at selv de klareste saakaldte *Kiærligheds-Gierninger* kan kun blive christelige Livstegn i klar Forbindelse med den *christne Bekiendelse* og den *christelige Lovsang*.

Dette er Nytten *udad* af Oplysningen om "de christelige Livs-Tegn", men Nytten *indad* og *opad* er endnu langt vigtigere for os Alle, thi medens vi kun forgiæves vilde stræbe at udgrunde det christelige Livs Hemmeligheder, enten *Kaldets* Hemmelighed ved *Evangeliets Prædiken* (Julebudets Udraab), eller *Gienfødelsens* Hemmelighed i *Daaben,* eller *Opfødelsens* Hemmelighed i |VU:93*Nadveren,* saa bliver dog *"Livets Vei,"* den christelige Livs-*Vei,* baade lysere og jævnere for os, naar vi seer, *hvor* og i *hvilken Følge* vi skal søge og kan vente den christne Tro, det christelige Haab og den christelige Kiærlighed, med Troens Bestyrkelse, Haabets Udvidelse og Kiærlighedens Vext. Fremdeles beroliges vi ved denne Oplysning over *Afstanden* mellem det christelige Livs Skikkelse hos os og den *nærværende* Menighed, og den Skikkelse, hvori vi finder det beskrevet af Apostlerne, deels hos dem selv og Menighedens Førstegrøde, og især hos *Jesus Christus* i |A:104hele dets Fylde og Reenhed, og vi beroliges derover, ikke som de Bog-Orme, der stole paa Fuldkommenheden af det *fremmede* Liv, paa hvis Beskrivelse de gnave, men som den levende, opvakte Dreng beroliger sig over Afstanden mellem sig og sin voxne Broder eller mellem sig og sin gamle Fader; thi naar vi blive ret vendte i den levende Betragtning af det christelige Liv, som et aandeligt Menneske-Liv, ligesaa *virkeligt* og langt mere *menneskeligt* end vort *kiødelige* Liv, saa det christelige Liv begynder med en *virkelig Undfangelse* efter *Aands-Villien,* som Herren siger, og med en *virkelig Fødsel* af Vand og Aand, som Herren ogsaa har sagt, og udvikler sig kun efterhaanden, ligesom Herren selv forfremmedes i Alder, Viisdom og Yndest for Gud og Mennesker; da bekymres vi ligesaa lidt som Apostelen *Paulus* over *Afstanden* fra Maalet, men stræber dog ligesom han, at glemme det *Tilbagelagte* over det *Forestaaende,* og strækker os ved levende Fremskridt efter Krandsen og Kronen.

Vel er nemlig paa det christelige Livs som i det hele paa Menneske-Livets Vei giennem denne Verden, hvad *Forstanden* angaaer, *lyst bag* og *mørkt for,* thi vi forstaaer aldrig meer af et *Liv,* |US:422end vi selv har *oplevet,* men paa det christelige Livs Vei skinner der dog et overordenligt og for saavidt overmenneskeligt Lys, som Herren har sagt, at hvem der følger efter ham, skal aldrig gaae i Mørke, fordi han er det sande Verdens-Lys, og hvad der, som en Lygte, giør det *veilyst* for os midt i Mørket, er, som Apostelen skriver, et *fast Spaadoms-Ord,* som kiendes derpaa, at det stemmer overeens med |A:105*Troens Regel* og med Menneske-Livets vitterlige

Grund-Lov.

Det følger saaledes med Nødvendighed af Daabs-Pagten, at det *aandelige* Liv, vi i Daaben fødes med, *ikke* i nogen Henseende kan være *djævelsk,* men skal i alle Henseender være *gudeligt,* og Christendommen forudsætter klarlig, at Menneske-Livet i Guds Billede kun kan |VU:94gienfødes og fornyes ved paa vidunderlig Maade at skilles fra Diævelskabet; men *hvormeget* der hos Mennesket, som det nu fødes, skal regnes for *Djævelskab,* og *hvorledes* Mennesket under Levnetsløbet kan og skal tage *virkelig* Deel i *Afløsningen* fra alt *Diævelskab* og i *Opvæxten* af al *Gudelighed,* det er en Gaade for den sunde Menneske-Forstand, som ene kan løses ved *Erfaringen,* saa det er intet Under, at naar man paa fri Haand har villet udgrunde og afgjøre denne Livs-Sag, man da kun har forvirret den. Jo mere vi nu ogsaa veed om de *Skriftkloges* Beskrivelser af hvad man kalder "Saliggjørelsens Orden" eller hvad Skriften kalder det *gamle* Menneskes Afførelse og det *ny* Menneskes Iførelse, desbedre forstaaer vi ingenlunde Sagen, men desbedre kiender vi Forvirringen, der vel maa kaldes grændseløs, da det derefter synes, som om man enten maatte tænke, at *alt* Menneskeligt skulde betragtes og udryddes som *Djævelskab,* eller at der igrunden slet *intet* Djævelskab var til, og igjen, enten at Mennesket *selv* skulde styre det ny, christelige Levnetsløb, eller at han skulde staae udenfor det som en ørkesløs Tilskuer.

Naar man selv er en *levende* Christen, om end i sine umyndige Aar, da seer man strax, at ingen |A:106af Delene kan være Tilfældet, thi var der *ingen* Djævel, ingen Fanden, ingen Grund-Løgner, ingen Nat-Mand og Morder-Engel til, eller havde han dog ingen Magt over Mennesket, da kunde der ikke være et sandt Ord i hele Christi Evangelium, ikke være mindste Sandhed i Budskabet om Guds Søn, som Verdens Frelser fra Syndens, Mørkets og Dødens Magt, som kun kan være til og være *virksom* i og ved en ureen *Verdens Aand,* og at dersom paa den anden Side *alt* Menneskeligt ved Syndefaldet var blevet *djævelsk,* da kunde Guds Søn ligesaa lidt blevet et *virkeligt Men*|*US:423neske,* som han kunde blevet en Djævel, og da kunde der intet nyt Menneske i Guds Billede tilveiebringes ved en *Gienfødelse* og *Fornyelse* af det gamle Menneske, men kun ved en *splinterny,* det gamle Menneske *aldeles uvedkommende* Skabelse. Hvorledes det imidlertid gaaer til med det nødvendigviis meget indviklede *Helliggiørelses-* og *Saliggiørelses-Værk* hos det faldne, syndige Menneske, i det hele saavelsom i det enkelte, det er saameget mere skjult for vore Øine, som Guds Søn vel blev i alle Maader Menneske, som en af os, men dog *uden Synd,* saa hans Levnetsløb kan slet ikke vise os, hvordan det ny Menneske hos os under Opvæxten, ved |VU:95at renses fra al "Kiøds og Aands" Besmittelse bliver Synden og Satan kvit, saa at, skal vi faae det at vide, da maa *Sandhedens Aand,* som Vorherre *Jesu Christi* Aand,

aabenbare os det, men da vi under det ny Menneskes Opvæxt *ikke* kan *undvære* den *foreløbige* Kundskab om Livs-Udviklingen, saa vil ogsaa Herrens Aand meddele os den, naar vi beder ham |A:107om det, som skrevet staaer om den *samme* Aand: de tilkommende Ting skal *han* forkynde eder. Naar det alligevel ikke skeer, da maa det komme af, at Menighedens Tro paa den *Helligaand* enten er saa vaklende eller saa ubestemt, at han hverken levende kan paakaldes eller kan kiendes fra Vildfarelsens Aander, og da vi først ganske nylig, ved at *fæste* vor *Tro* til *Troes-Bekiendelsen* ved Daaben som et Ord *til os* af Herrens egen Mund, baade har vundet en *fast* og *bestemt* Tro paa den *Helligaand,* som en guddommelig Trediemand, og derved tillige opdaget, hvad det er for en *"Bekiendelse"* af den i *Kjødet* komne *Jesus Christus,* hvorpaa Sandheds-Aanden kan og skal *kiendes* fra alle Vildfarelsens Aander, saa er det ogsaa først nu, vi kan modtage *"Aandens Aabenbarelse"* om det Nyttige, som unægtelig for hele Menigheden og for os alle i den, er, hvorledes vi kan beholde Troen, stride den gode Strid og fuldende Løbet, saa Maalet naaes og Kronen vindes.

Ligesom nu Guds Aand har det gode Lov fra Arilds Tid, at han fører "paa det *Jævne,*" saaledes er hans Aabenbarelse om det christelige Livs Udvikling og Fremskridt saa *jævn,* at den forarger alle de Selvkloge, der kun vil lade det *Høitravende* gjælde for *aandeligt,* og er saa *menneskelig,* at vi maatte antage den for vor egen Aands Aabenbaring, naar vi ikke lagde Mærke til, hvor *fremmed* den fra først af ogsaa forekom os og hvor haardt det holder, inden vi ret kan finde os i den.

At saaledes det christelige Liv, skjøndt det naturligviis, baade |US:424for at lade *Kiærligheds-Loven* skee |A:108Fyldest i Menigheden, og for at være et *evigt* og *saligt* Liv, maa blive et fuldkomment *Kjærligheds-Liv,* dog lige fra Begyndelsen til Enden i denne Verden især maa være og kan kun klarlig give sig tilkiende som et *"Troes-Liv,"* det er jo en Oplysning, saa jævn og saa menneskelig, at man skulde tænke, dertil behøvedes ingen Aabenbaring, men desuagtet, og uagtet Apostelen *Paulus* udtrykkelig skriver til *Corinthierne:* "vi vandrer ikke i Beskuelsen, men i *Troen,*" og til *Galaterne:* "hvad jeg nu lever, det lever jeg i Guds Søns *Tro*", og uagtet denne |VU:96*Troes-Regel* gaaer igiennem hele Apostel-Skriften, saa lærer dog hele det christelige Livs og Skriftklogskabens Historie, at denne jævne Oplysning var meget sjelden, og var, selv hvor den fandtes, som hos *Morten Luther,* meget for mat til at kaste Lys paa Livet i det hele, som et *virkeligt Troes-Liv,* altsaa hvad Verden med Skuldertræk kalder et *blot poetisk* Liv, et Phantasi-Liv, men derfor ikke desmindre sandt og virkeligt, fordi den *guddommelige* Poesi (poiesis) er en virkelig *Skabelse,* og den *guddommelige* Phantasi er *Aanden,* som gjør *levende,* og beviser sin Magt til at gjøre ogsaa vort *Legem aandelig*

levende ved at tage vor *Kiød-Tunge* i sin Tjeneste, saa den udtaler ikke hvad vi *selv,* men hvad *Gud* tænker baade om sig selv og om os.

Om muligt, endnu jævnere og menneskeligere er *den* Oplysning, at det *christelige* Liv, i Menigheden og hos os alle, har de samme *Aarstider* som det gamle Menneske-Liv, saa det udvikler sig ogsaa kun efterhaanden fra Vaar til Høst, eller fra det dunkleste |A:109Barne-Liv til det kraftige og klare Manddoms-Liv og Oldings-Liv, thi baade fødtes og voxede Vorherre jo saaledes paa Jorden, ligesom en anden *"Menneske-Søn,"* og Menneske-Livet, det være sig gammelt eller nyt, maa jo, for virkelig at svare til sit Navn og være et *sandt,* ægte Menneske-Liv, ogsaa altid ligne *sig selv,* men desuagtet er nok Apostelen *Paulus* den sidste af de Skriftkloge, som bekiendte, at han ogsaa *christelig* talt havde været et spædt *Barn,* før han blev en *Mand,* og i alt Fald har man aldrig siden i *Menigheden* brugt det gamle Menneske-Liv til et *Speil* for det *Ny,* og voxde derfor meget stærkere nedad end opad, og troede tilsidst, at man ligesaa godt kunde begynde det christelige Liv fra Toppen som fra Roden, ligesaa godt begynde ved *Herrens Bord* som ved *Gienfødelsens Bad,* ligesaa godt begynde med Kiærlighedens Høisang som med Troes-Bekiendelsen.

Fremdeles er det jo en meget jævn og menneskelig Oplysning, at da det naturligviis er det samme Menneske-Liv, som *faldt,* |US:425der skal *opreises,* den samme forlorne Søn, som var *mistet,* der blev *fundet,* var *død* og blev *levende,* det samme fortabte Faar, som var forkommet, der blev baaret hjem paa Hyrdens Skuldre, saa er det *ny* Menneske heller ikke strængt talt et *andet* Menneske end det *gamle,* men kun et *andet* Menneske efter samme billedlige Talebrug, som naar der staaer skrevet om *Saul,* at da han var *salvet,* |VU:970g *Aanden* kom over ham, blev han til et *andet* Menneske; men uagtet det nu ogsaa er klart nok, at det var den *gamle* Menneske-Art, Guds Søn tilegnede sig, da han kom til Verden, |A:110som *Kvindens* Sæd og *Abrahams* Sæd og *Davids* Søn, og at selv det *ny* Menneske-Legeme, hvormed Herren opstod, var igrunden det samme som det gamle, der nagledes til Korset, saa har dog alle de Skriftkloge, der lagde Vægt paa det *christelige* Liv, som Vorherres *Jesu Christi* og intet andet Menneskes eget Liv, meer eller mindre skarpt afskaaret det saakaldte *ny* Menneske-Liv hos Christus og hans Menighed fra hele det *gamle* Menneske-Liv, som et *kiødeligt Syndeliv,* der maatte aldeles ødelægges og med Rod oprykkes, for at det *ny* Menneskes Liv, som noget, det gamle aldeles uvedkommende, kunde afløse det. Af denne Grund-Vildfarelse udsprang ikke blot alle *Kloster-Reglerne,* men ogsaa alle vore saakaldte *orthodoxe* Dogmatiker, hvorefter Menneske-Naturens Grund-Fordærvelse og aandelige Uduelighed til alt Godt gjordes til Grundvold for hele *Gienløsnings-Værket,* skiøndt det er klart, at alt det Menneskelige, der trængde til at frelses og gienløses, gienfødes

og fornyes efter Hans Billede, som skabde os, derved maatte gaae tilgrunde. Følgen blev naturligviis, at det *gamle* Menneske-Liv, der aldeles blev givet til Priis, daglig klarere gik Pokker i Vold, medens hvad der kaldte sig det *ny* Liv enten slet *intet Liv* var, slet *ingen Kraft* havde, slet *ingen Ting* gjorde uden i det høieste at skrive Dogmatiker og lære dem udenad, eller det saakaldte ny og aandelige Liv blev et umenneskeligt, ret et *Fandens* Liv, der førde Krig med alt *Menneskeligt* og løftede under alle Slags falske Navne den *Selvraadighed* og *Selvklogskab* til Skyerne, som altid har hørt Fanden, den Menneske-Morder, til.

|A:111Derfor er jo endnu baade *Anders Larsen* og *Andreas Rudelbach* enige om at forkiættre mig for den jævne menneskelige Oplysning, at *den Menneske-Søn,* der, efter hans egne Ord, ikke var kommet for at ødelægge, men for at frelse Menneske-Liv, |US:426bærer sig ad i *Danmark* ligesom i *Jødeland,* og slaaer paa ingen Maade sine danske Discipler ihjel, men forlader dem deres Synder og |VU:98aabner saa en Kilde i dem, der springer til et evigt Liv, saa de takker ham af Hjertets Grund paa det *gamle* Menneskes, den *gamle Adams,* Vegne, der ogsaa hos dem fik al sin Synd forladt og stod op fra de Døde til det *ny* Liv efter det Guds-Billede, der var saa forældet og fordærvet hos ham, at det, uden kraftig og kiærlig *Fornyelse,* maatte gaaet evig fortabt.

Endelig er det ogsaa en ganske jævn, menneskelig og ret egenlig *evangelisk* Oplysning, at Gud-Fader og hans Aand bærer sig ad med os, ligesom de vil, at vi skal bære os ad med Næsten, saa de overvinder det *Onde* hos os med det *Gode,* som da ogsaa, efter al menneskelig Erfaring, er den eneste Maade, hvorpaa det Onde lader sig *hjertelig* overvinde, afløse og fordrive, da selv Guds egen Lov med Torden og Lynild, der har nemt ved at knuse det stolteste Menneske-Hjerte, dog ikke kan udrydde den mindste onde *Lyst* og *Begiærlighed,* der kun viger for den gode, kjærlige Lyst og Begiæring, hvis *Uglebillede* den er, saa *Hovmoden* lader sig af Hjertet og i Hjertet aldrig udrydde uden ved *Ydmyghed,* og *Vellyst,* som er *ureen* Kiærlighed, lader sig kun fortrænge af den *rene* Kiærlighed, og Begiærligheden efter denne Verdens Herligheder lader sig kun afløse af Begiærligheden efter Guds Riges Herlighed. Siden |A:112Apostlernes Dage veed jeg imidlertid ikke at nævne nogen christelig Moralist, der beskrev *Helliggiørelsen* i denne Aand eller i dette Lys, thi naar de, som Mystikerne, begyndte i Hjertet, da begyndte de i Mørke med det *gamle* Menneske, der skulde gienføde og opføde sig selv med sin egen Kjærlighed (Egenkiærlighed) til Gud og Næsten, og det blev da kun en *falsk* og *uægte* Christelighed fra først til sidst, og ellers begyndte de med *Loven,* ikke som et Speil, men som en *Livs-Kraft,* der, naar den havde nedbrudt Afguds-Templet, skulde paa dets Gruus opbygge den *Helligaands Tempel,* uagtet Vorherre vidner, at naar man begynder *Helliggiørelsen*

udenfra, da bygger man altid kun Gravsteder, fulde af Ureenhed og Dødningebeen, og uagtet al menneskelig Erfaring lærer, at naar man vil begynde Helliggjørelsen *indenfra,* da kan man i Lovens fulde Rustning slaaes med den mindste onde Lyst til Dommedag, uden at den viger et Haarsbred. Da nu imidlertid det *christelige* Liv i denne Verden altid bliver ved at være et *Troes-Liv,* altsaa aandeligt og *usynligt,* og vi dog fremdeles fører et *øiensynligt* Legems-Liv, saa maa den christne Menighed, og enhver af |VU:99os i den, vist |US:427nok, som Apostelen skriver, bruge *Lovens,* det være sig Mose-Lovens eller Danske Lovs, Tvang til det *udvortes* Levnet, men vil vi leve og voxe *christelig,* da maae vi vogte os for at give denne vor *lovlige Handlemaade* et *christeligt* Skin, og endnu mere vogte os for at omgiøre Christi Evangelium til en saakaldt *ny,* christelig *Lov,* der skal paatvinge vor Sjæl en *christelig Tænkemaade* og vort Hjerte den *christe*|A:113*lige Kiærlighed,* thi saalænge vi prøver paa det, da enten kiender vi slet intet til det *christelige* Liv, eller vi sætter det overstyr, thi man kan ligesaa lidt ville helliggjøres som retfærdiggjøres af *Loven,* uden at falde fra *Naaden*.

Denne Haarde-Knude i det *christelige* Liv, som et Troes-Liv, seer vi af alle *Pauli* Apostel-Breve, har lige fra Begyndelsen, hos de Christne af *Hedningerne,* om ikke kvalt det christelige Liv i Fødselen, saa dog forknyttet det i Væxten og født den Tæring, der lige fra Apostlernes Dage er kun alt for kiendelig, og da denne Knude dog kun kan løses ved *Kiøds-Opstandelsen* fra de Døde paa den yderste Dag, eller ved *Kiøds-Forvandlingen* hos dem, som *levende* oppebier Herrens *øiensynlige* Komme, saa gielder det om, *ikke* paa nogen Maade at ville *overhugge* Knuden, men at bære den i Troen, som en "Pæl i Kiødet", og nøies med Guds Naade, hvis Kraft hos os kun kan udvikle sig i vor Skrøbelighed. Idet vi holder fast ved Troen paa, at det christelige, aandelige Liv, som vi gienfødes til i Daaben og opfødes i ved Nadveren, er i Sandhed et *evigt Liv,* maae vi dog opgive at blive os det christelige Livs Evighed klarlig bevidst i denne Verden, baade fordi det kun er i fuldkommen *Enighed* med Herren og hele hans Menighed, denne klare Bevidsthed kan oprinde, og fordi den er umulig, uden naar "det *Indvendige* bliver *udvendigt*", hele vor Sandsning og Legemlighed bliver ligesaa aandelige, som Troens og Haabets og Kiærlighedens *Ord* er i vor Mund og vort Hjerte, altsaa naar hele vort Legeme er en for evig *velbehagelig* Bolig, et *fuldkomment* |A:114og *fuldstændigt* Redskab og et *klart,* uplettet Speil for *Aanden,* som den guddommelige *Livs-Kraft,* der er udgaaet fra Faderen, for baade at begynde og fuldføre den gode Gierning i hele Herrens Menighed, men bliver først færdig dermed til Vorherres *Jesu Christi* Dag, og arbeider *hos os* kun derpaa, forsaavidt vi virkelig fornægter os *selv,* opgiver al *aandelig Selvstændighed,* og lader god|VU:100villig den Helligaand, som en *guddommelig Selvstændighed* (Person), raade for vort *Hjerte* og

vor *Tunge,* som den fornyede guddommelige Livs-Kraft, der ene kan skabe og opholde og opelske det ny Menneske-Liv efter Guds-Billedet i *Jesus Christus!*